บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

กาแฟเป็นพืชที่มีถิ่นกำเนิดมาจากประเทศเอธิโอเปีย (Sivetz และ Foote, 1963) ในปัจจุบันกาแฟที่ปลูกเป็นการค้าในประเทศไทยมีสองชนิด คือ *Coffea arabica* หรืออาราบิก้า (Arabica) และ *Coffea canephora* หรือโรบัสต้า (Robusta) กาแฟอาราบิก้านิยมปลูกมากในภาคเหนือ ส่วนกาแฟโรบัสต้าเพาะปลูกมากในภาคใต้แถบจังหวัดชุมพร กาแฟโรบัสต้านิยมนำไปทำกาแฟผงสำเร็จรูปชนิดชงละลายหมด ในขณะที่กาแฟอาราบิก้านิยมนำมาคั่ว บด และชง โดยการกรองกากออก หรือที่ปัจจุบันนิยมเรียกว่า กาแฟสด กาแฟทั้งสองสายพันธุ์จะให้สารให้กลิ่นรสและความเข้มข้นที่ต่างกัน กาแฟไทยร้อยละ 99 เป็นพันธุ์โรบัสต้า และร้อยละ 1 เป็นพันธุ์อาราบิก้า (http://www.doa.go.th/ data-agri/COFFEE/1stat/st01.html) ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ปลูกกาแฟอาราบิก้าต้องอาศัยอากาศหนาวเย็นและพื้นที่ที่เป็นภูเขาสูง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ในปี 2544 ผลผลิตกาแฟโลกมีประมาณ 7.01 ล้านตัน และบราซิลมีผลผลิต 1.78 ล้านตัน ซึ่งเป็นประเทศผู้ผลิตรายใหญ่ของโลก (Pandey และคณะ, 2000) ส่วนผลผลิตของไทยคิดเป็นร้อยละ 1.12 ของผลผลิตของโลก ด้านการตลาดของกาแฟ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคแสดงดังตารางที่ 1 ในปี 2544 ความต้องการใช้เมล็ดกาแฟดิบเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมกาแฟผงสำเร็จรูปภายในประเทศประมาณ 31,000 ตัน การนำเข้ากาแฟผงสำเร็จรูปประมาณ 4000 ตัน มูลค่า 140 ล้านบาท และนำเข้ากาแฟดิบและกาแฟคั่วประมาณ 75 ตัน (http://www.doa.go.th/data-agri/COFFEE/1stat/st02.html) การนำเข้ากาแฟได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากความนิยมในการบริโภคกาแฟผงสำเร็จรูป และกาแฟคั่วบดเพิ่มขึ้น ความใหม่สดของกาแฟคั่วบดทำให้ร้านกาแฟเป็นที่สนใจของนักลงทุน และผู้บริโภคมากที่สุดธุรกิจหนึ่ง รวมทั้งมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วของธุรกิจร้านกาแฟโดยเฉพาะร้านที่มีต้นแบบลิขสิทธิ์จากต่างประเทศ

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์กาแฟมีความหลากหลายมากขึ้น ผลิตภัณฑ์กาแฟเหล่านี้จะมีข้อเด่นและข้อด้อยต่างกันในแง่ของความสะดวกในการบริโภค อายุการเก็บ กลิ่นรสของกาแฟ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ผู้บริโภคจะตัดสินใจเลือกซื้อ แต่เนื่องจากกาแฟที่ผ่านกระบวนการต่างๆ เสื่อมเสียได้ง่าย โดยเฉพาะการสูญเสียกลิ่นรสซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ผู้บริโภคต้องการ ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพ

ของกาแฟได้แก่ สายพันธุ์กาแฟ แหล่งเพาะปลูก กระบวนการผลิตเมล็ดกาแฟ การคั่ว การบรรจุ และอายุการเก็บ (Teranishi และคณะ, 1999)

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการผลิตและปริมาณการบริโภคกาแฟทั่วโลก

ประเทศผู้ผลิต	ปริมาณการผลิต (ล้านกระสอบ)	ประเทศผู้บริโภค	ปริมาณการบริโภค (กิโลกรัมต่อปีต่อคน)
บราซิล	28 [a]	ฟินแลนด์	15
โคลัมเบีย	15 [a]	สวีเดน	15
อินโดนีเซีย	7 [b]	เดนมาร์ก	11
อูกันดา	5.5 [b]	นอร์เวย์	11
อินเดีย	5 [b]	ฮอลแลนด์	11
กัวเตมาลา	5 [a]	ลักแซมเบอร์ก	8
เวียดนาม	5 [b]	เยอรมันนี	8
เม็กซิโก	4 [a]	ออสเตรีย	8
เอธิโอเปีย	4 [a]	เบลเยียม	8
		ฝรั่งเศส	6
		สวิสเซอร์แลนด์	6
		สเปน	5
		อมริกา	4.5
		อิตาลี	4.5
		คานาดา	4
		อังกฤษ	2.5
		ญี่ปุ่น	2

หมายเหตุ : [a] *Coffea Arabica* [b] *Coffea canephora*

ที่มา : Pandey และคณะ (2000)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ปัญหาของกาแฟคั่วที่สำคัญ ได้แก่ มีธุรกิจในรูปร้านค้าแฟรนไชส์เพิ่มมากขึ้น โดยจะมีการคั่วกาแฟจากร้านต้นแบบเพื่อส่งไปขายยังร้านค้าในเครือ อีกทั้งเครื่องคั่วกาแฟมีราคาค่อนข้างสูง มีการวางจำหน่ายในรูปกาแฟคั่วมากขึ้นเนื่องจากพฤติกรรมการบริโภคกาแฟของคนเปลี่ยนจากกาแฟผงสำเร็จรูปเป็นกาแฟชง หรือกาแฟสด ทำให้มีการขายกาแฟในรูปกาแฟคั่วมากขึ้น

เมล็ดกาแฟหลังจากคั่วต้องนำมาผึ่งให้กาซคาร์บอนไดออกไซด์ระเหยออกก่อน เพื่อลดปริมาณกาซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดขึ้น ซึ่งในระหว่างนี้จะเกิดปฏิกิริยาออกซิเดชันของสารต่างๆ ได้ง่าย ทำให้กาแฟสูญเสียกลิ่นรสที่ดีไป และอาจมีกลิ่นเหม็นหืน โดยมีการสูญเสียคุณภาพร้อยละ 10 ของอายุการเก็บทุกๆ 24 ชั่วโมงที่เก็บไว้ที่อุณหภูมิห้อง (Anderson และคณะ, 2003) นอกจากนี้การเลือกวัสดุและสภาวะที่เหมาะสมสำหรับบรรจุกาแฟก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการช่วยเก็บรักษาคุณภาพของกาแฟให้ได้นานขึ้น โดยทั่วไปจะใช้ถุงมัลติเลเยอร์ (multilayer bag) ประกอบด้วยชั้นของฟิล์มเคลือบซิลิกา (silica coated films) อลูมิเนียมฟอยล์ (aluminium foil) และฟิล์มเซลลูโลส(cellulose film) โดยปรับสภาวะให้เป็นสุญญากาศน้อยๆ และมีปริมาณกาซออกซิเจนต่ำ (Clarkeและ Macrae, 1985) ในการติดตามการเปลี่ยนแปลงสารให้กลิ่นรสในกาแฟคั่วในระหว่างการเก็บรักษาทำได้ยาก เนื่องจากสารประกอบในกาแฟมีความซับซ้อนและเป็นสารระเหยง่าย งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการยืดอายุการเก็บเมล็ดกาแฟหลังจากคั่วให้มีความคงตัวของกลิ่นรส รวมทั้งศึกษาเทคนิคการวิเคราะห์กลิ่นรสในกาแฟโดยวิธีการสกัดแบบ headspace solid phase microextraction ดังนั้นจึงต้องการศึกษาวิธีและสภาวะในการสกัดที่เหมาะสมรวมทั้งศึกษาความคงตัวของสารประกอบที่พบในระหว่างการเก็บรักษาเมล็ดกาแฟคั่วในถุงบรรจุ ยืดอายุการเก็บของผลิตภัณฑ์กาแฟคั่วให้มีคุณภาพดีและช่วยพัฒนาผลิตผลทางการเกษตรของประเทศไทยให้เข้าสู่ระดับอุตสาหกรรมโลก และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจระดับประเทศต่อไป

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

1.2 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาวะที่เหมาะสมในการสกัดสารประกอบระเหยจากเมล็ดกาแฟคั่วโดยใช้วิธีการสกัดแบบ headspace solid phase microextraction

1.2.2 เพื่อศึกษาความคงตัวของสารประกอบที่พบในระหว่างการเก็บรักษาเมล็ดกาแฟคั่วในบรรจุภัณฑ์แบบต่างๆ

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

1.3.1 สภาวะในการสกัด ได้แก่ เวลา ปริมาณตัวอย่าง และ อุณหภูมิมีผลต่อการสกัดสารประกอบระเหยในกาแฟโดยวิธี headspace solid phase microextraction

1.3.2 อุณหภูมิและสภาวะการบรรจุ เช่น แบบสุญญากาศ แบบปกติและติด one way valveในถุงบรรจุชนิด PET/PE/Al/LLDPE มีผลต่อการเก็บรักษาสารประกอบระเหยของเมล็ดกาแฟคั่วได้แตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1.4.1 ศึกษาผลของเวลา ปริมาณตัวอย่าง และอุณหภูมิ ในการสกัดสารประกอบระเหยโดยวิธี headspace solid phase microextraction และจำแนกชนิดของสารประกอบระเหยโดยใช้ gas chromatography-mass spectrometer โดยใช้ไฟเบอร์ชนิด polydimethyl siloxane เป็นไฟเบอร์ในการดูดซับสารประกอบระเหย ในเมล็ดกาแฟอาราบิก้าคั่วแบบปานกลาง

1.4.2 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสารประกอบระเหยในถุงบรรจุชนิด PET/PE/Al/LLDPE ระหว่างสภาวะการบรรจุแบบสุญญากาศและสภาวะการบรรจุแบบปกติโดยติด one-way valve ที่ถุง เมื่อเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้อง (30 องศาเซลเซียส) และที่อุณหภูมิ 8 องศาเซลเซียส หลังการบรรจุ เป็นเวลา 15, 30, 60 และ 90 วัน

บรรณานุกรม

Anderson, B.A., Shimoni, E., Liardon, R. and Labuza, T.P. 2003. The diffusion kinetics of carbondioxide in fresh roasted and ground coffee. Journal of Food Engineering 59: 71-78.

Clarke, R.J., and Macrae, R. 1985. Coffee, Vol. 1: Chemistry. 1st ed. Elsevier Science Publishers, London. 306 p

http://www.doa.go.th/ data-agri/COFFEE/1stat/st01.html

http://www.doa.go.th/data-agri/COFFEE/1stat/st02.html

Pandey, A., Soccol, C.R., Nigam, P., Brand, D., Mohan, R. and Roussos, S. 2000. Biotechnological potential of coffee pulp and coffee husk for bioprocesses. Biochemical Engineering Journal 6:153-162.

Sivetz, M. and Foote, H.E. 1963. Coffee Processing Technology. Vol 1:Fruit-Green, Roast and soluble coffee. The AVI Publishing Company, Inc. USA. 598 p.

Teranishi, R., Wick, E.L. and Hornstein, I. 1999. Flavor Chemistry. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers. 258p.

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์